Protocol

medicijnverstrekking

medisch handelen op school

1. Inhoud

1. Inhoud 1

2. Inleiding over medicijnverstrekking en medisch handelen 2
2.1 De drie te onderscheiden situaties zijn: 2

3. Het kind wordt ziek op school 3

4. Het verstrekken van medicijnen op verzoek..... 4
4.1 Enkele praktische adviezen: 4

5. Medische handelingen 5

6. Wettelijke regels..... 5

Bijlage 1: Het kind wordt ziek op school.....8
Bijlage 2: Het verstrekken van medicijnen op verzoek.....10
Bijlage 3: Uitvoeren van medische handelingen……..12
Bijlage 4: Bekwaamheidsverklaring ……..14
Bijlage 5: Hoe te handelen bij calamiteiten……..15
Bijlage 6: Hoe te handelen bij tandletsel……...16

2. Inleiding over medicijnverstrekking en medisch handelen

Leraren op school worden regelmatig geconfronteerd met leerlingen die klagen over pijn die meestal met eenvoudige middelen te verhelpen is, zoals hoofdpijn, buikpijn, oorpijn of pijn ten gevolge van een insectenbeet.
Ook krijgt de schoolleiding steeds vaker het verzoek van ouder(s)/verzorger(s) om hun kinderen de door een arts voorgeschreven medicijnen toe te dienen. (Voor de leesbaarheid van het stuk zullen we hierna spreken over ouders wanneer wij ouder(s) en verzorger(s) bedoelen).
Een enkele keer wordt werkelijk medisch handelen van leraren gevraagd zoals het geven van sondevoeding, het toedienen van een zetpil of het geven van een injectie.
De schoolleiding aanvaardt met het verrichten van dergelijke handelingen een aantal verantwoordelijkheden.
Dit betekent dat leerkrachten binnen het primair onderwijs soms medische handelingen uitvoeren, waarvoor zij niet bekwaam en/of bevoegd zijn. Dit brengt risico's met zich mee, zowel in termen van gezondheid als juridisch. Leerkrachten begeven zich dan op het terrein waarvoor zij niet gekwalificeerd zijn.

Met het oog op de gezondheid van kinderen is het van groot belang dat zij in dergelijke situaties zorgvuldig handelen. Zij moeten daarbij over de vereiste bekwaamheid beschikken. Leraren en schoolleiding moeten zich realiseren dat wanneer zij fouten maken of zich vergissen zij voor deze handelingen aansprakelijk gesteld kunnen worden.
Dit protocol geeft scholen een handreiking over hoe in deze situaties te handelen.

2.1 De drie te onderscheiden situaties zijn:

- Het kind wordt ziek op school;
- Het verstrekken van medicijnen op verzoek;
- Medische handelingen.

De eerste situatie laat de school en de leraar geen keus. De leerling wordt ziek of krijgt een ongeluk en de leraar moet direct bepalen hoe hij moet handelen. Bij de tweede en de derde situatie kan de schoolleiding kiezen of zij wel of geen medewerking verleent aan het geven van medicijnen of het uitvoeren van een medische handeling. Voor de individuele leraar geldt dat hij mag weigeren handelingen uit te voeren waarvoor hij zich niet bekwaam acht.
Op de volgende pagina's wordt elk onderdeel beschreven. In de bijlagen vindt u het betreffende toestemmingsformulier en/of bekwaamheidsverklaring.
Wij adviseren u dit te gebruiken.
Heeft u naar aanleiding van dit protocol nog vragen, dan kunt u zich wenden tot de sociaal verpleegkundige van de GGD Fryslân

3. Het kind wordt ziek op school

Regelmatig komt een kind 's morgens gezond op school en krijgt tijdens de schooluren last van hoofd- buik- of oorpijn. Ook kan het bijvoorbeeld door een insect geprikt worden. Een leraar verstrekt dan vaak – zonder toestemming of medeweten van ouders - een 'paracetamolletje' of wrijft Azaron op de plaats van een insectenbeet.
In zijn algemeenheid is een leraar niet deskundig om een juiste diagnose te stellen. De grootst mogelijke terughoudendheid is hier dan ook geboden. Uitgangspunt moet zijn dat een kind dat ziek is naar huis moet.
De schoolleiding zal, in geval van ziekte, altijd contact op moeten nemen met de ouders om te overleggen wat er moet gebeuren (is er iemand thuis om het kind op te vangen, wordt het kind gehaald of moet het gebracht worden, moet het naar de huisarts, etc.?).
Ook wanneer een leraar inschat dat het kind bij een eenvoudig middel gebaat is, dan is het gewenst om altijd eerst contact te zoeken met de ouders. Vraag toestemming aan de ouders om een bepaald middel te verstrekken. Problematisch is het wanneer de ouders en andere, door de ouders aangewezen vertegenwoordigers, niet te bereiken zijn. Het kind kan niet naar huis gestuurd worden zonder dat daar toezicht is. Ook kunnen de medicijnen niet met toestemming van de ouders verstrekt worden. De leraar kan dan besluiten, eventueel na overleg met een collega, om zelf een eenvoudig middel te geven. (**bijlage 1**)
Raadpleeg bij twijfel altijd een arts. Zo kan bijvoorbeeld een ogenschijnlijk eenvoudige hoofdpijn een uiting zijn van een veel ernstiger ziektebeeld. Het blijft zaak het kind voortdurend te observeren. Iedere situatie is anders zodat we niet uitputtend alle signalen kunnen benoemen die zich kunnen voordoen.
Enkele zaken waar u op kunt letten zijn:

- toename van pijn;
- misselijkheid;
- verandering van houding (bijvoorbeeld in elkaar krimpen);
- verandering van de huid (bijvoorbeeld erg bleke of hoogrode kleur);
- verandering van gedrag (bijvoorbeeld onrust, afnemen van alertheid).

4. Het verstrekken van medicijnen op verzoek

Kinderen krijgen soms medicijnen of andere middelen voorgeschreven die zij een aantal malen per dag moeten gebruiken, dus ook tijdens schooluren. Te denken valt bijvoorbeeld aan pufjes voor astma, antibiotica, of zetpillen bij toevallen. Ouders vragen dan aan de schoolleiding of een leraar deze middelen wil verstrekken.

In deze situatie is de toestemming van de ouders gegeven. Het is in dit geval van belang deze toestemming schriftelijk vast te leggen. Meestal gaat het niet alleen om
eenvoudige middelen, maar ook om middelen die bij onjuist gebruik tot schade van de gezondheid van het kind kunnen leiden. Leg daarom schriftelijk vast om welke medicijnen het gaat, hoe vaak en in welke hoeveelheden ze moeten worden toegediend en op welke wijze dat dient te geschieden. (**bijlage 2**)

Leg de volgende zaken schriftelijk vast:

- om welke medicijnen het gaat;
- hoe vaak het gegeven moet worden;
- dosering;
- op welke manier het medicijn moet worden gebruikt;
- de periode waarin de medicijnen worden verstrekt;
- de wijze van bewaren en opbergen;
- de wijze van controle op de vervaldatum.

Ouders geven hierdoor duidelijk aan wat zij van de schoolleiding en de leraren verwachten en die weten op hun beurt weer precies wat ze moeten doen en waar ze verantwoordelijk voor zijn.
Wanneer het gaat om het verstrekken van medicijnen gedurende een lange periode moet regelmatig met ouders overlegd worden over de ziekte en het daarbij behorende medicijngebruik op school. Een goed moment om te overleggen is wanneer ouders een nieuwe voorraad medicijnen komen brengen.

4.1 Enkele praktische adviezen:

- Neem de medicijnen alleen in ontvangst wanneer ze in de originele verpakking zitten en uitgeschreven zijn op naam van het betreffende kind;
- Controleer de uiterste gebruiksdatum voor toediening;
- Laat de ouders een nieuw geneesmiddel altijd eerst thuis toepassen;
- Lees goed de bijsluiter zodat u op de hoogte bent van eventuele bijwerkingen van het medicijn;
- Bewaar het geneesmiddel in een afgesloten kast buiten bereik van kinderen en/of onbevoegden.

Mocht de situatie zich voordoen dat een kind niet goed op een medicijn reageert of dat er onverhoopt toch een fout gemaakt wordt bij de toediening van een medicijn bel dan direct met de huisarts of specialist in het ziekenhuis. Bel bij een ernstige situatie direct het landelijke alarmnummer 112. Zorg in alle gevallen dat u duidelijk alle relevante gegevens bij de hand hebt, zoals: naam, geboortedatum, adres, huisarts en/of specialist van het kind, het medicijn dat is toegediend, welke reacties het kind vertoont eventueel welke fout is gemaakt (**zie bijlage 5**: hoe te handelen bij calamiteiten).

5. Medische handelingen

Het is van groot belang dat een langdurig ziek kind of een kind met een bepaalde handicap zoveel mogelijk gewoon naar school gaat. Het kind heeft contact met leeftijdsgenootjes, neemt deel aan het normale leven van een schoolkind en wordt daardoor niet de hele dag herinnerd aan zijn handicap of ziek zijn. Gelukkig zien steeds meer scholen in hoe belangrijk het is voor het psychosociale welbevinden van het langdurig zieke kind om, indien mogelijk, naar school te gaan.

In hoog uitzonderlijke gevallen zullen ouders aan schoolleiding en leraren vragen handelingen te verrichten die vallen onder medisch handelen. Te denken valt daarbij aan het geven van sondevoeding, het meten van de bloedsuikerspiegel bij suikerpatiënten door middel van een vingerprikje. In zijn algemeenheid worden deze handelingen door de Thuiszorg of de ouders zelf op school verricht. In zeer uitzonderlijke situaties, vooral als er sprake is van een situatie die al langer bestaat, wordt door de ouders wel eens een beroep op de schoolleiding en de leraren gedaan.

Schoolbesturen moeten zich, wanneer wordt overgegaan tot het uitvoeren van een medische handeling door een leraar, wel realiseren dat zij daarmee bepaalde verantwoordelijkheden op zich nemen. Dit hoeft niet onoverkomelijk te zijn, maar het is goed zich te realiseren wat hiervan de consequenties kunnen zijn.

Het zal duidelijk zijn dat de ouders voor dergelijke ingrijpende handelingen hun toestemming moeten geven. Zonder toestemming van de ouders kan een schoolleiding of leraar al helemaal niets doen. Gezien de ingrijpendheid van de handelingen moet een schoolleiding een schriftelijke toestemming van de ouders
vragen (**zie bijlage 3**).

5.1 Voorbehouden handelingen.

Dit zijn handelingen die alleen door artsen mogen worden verricht. Anderen dan artsen mogen medische handelingen alleen verrichten in opdracht van een arts. De betreffende arts moet zich er dan van vergewissen dat degene die niet bevoegd is, wel de bekwaamheid bezit om die handelingen te verrichten. Bij deze voorbehouden handelingen moet er een uitvoeringsverzoek van zowel ouders als arts aanwezig zijn[1].
Voorbeelden van voorbehouden handelingen zijn:

- Insuline toedienen
- Epipen toedienen[2]
- Geven van injecties
- Katheterisatie verrichten

---

[1] Uitvoeringsverzoek voorbehouden en risicovolle handelingen zie bijlage 3

[2] Het toedienen van een epipen is een voorbehouden handeling, MAAR in geval van nood is iedere burger verplicht om te handelen. Na het toedienen van de epipen moet de leerling naar het ziekenhuis, dus: toedienen en 112 bellen! School is verantwoordelijk voor de scholing van de leerkracht die de epipen moet kunnen hanteren. Voor het scholen van de leerkracht is schriftelijke toestemming nodig van de arts, in combinatie met het protocol en een handelingsbeschrijving.

6. Wettelijke regels

Voor de hierboven genoemde medische handelingen heeft de wetgever een aparte regeling gemaakt. De Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) regelt wie wat mag doen in de gezondheidszorg. De wet BIG is bedoeld voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en geldt als zodanig niet voor onderwijzend personeel. Dat neemt niet weg dat in deze wet een aantal waarborgen worden gegeven voor een goede uitoefening van de beroepspraktijk aan de hand waarvan ook een aantal regels te geven zijn voor schoolbesturen en leraren als het gaat om in de wet BIG genoemde medische handelingen.
Soms worden leraren betrokken bij de zorg rond een ziek kind en worden daarmee
partners in de zorg. In zo'n geval kan het voorkomen dat leraren gevraagd wordt om een medische handeling bij een kind uit te voeren. Deze, niet alledaagse, positie van de leraar moet hierbij serieus genomen worden. Daarom moet een leraar een gedegen instructie krijgen hoe hij de handeling moet uitvoeren. Het naar tevredenheid uitvoeren van deze handeling wordt schriftelijk vastgelegd in een bekwaamheidsverklaring (**zie bijlage 3**). Zodoende wordt een zo optimaal mogelijke zekerheid aan kind, ouders, leraar en schoolleiding gewaarborgd. Ook voor de verzekeraar van de school zal duidelijk zijn dat er zo zorgvuldig mogelijk is gehandeld. Dit betekent dat een leraar in opdracht van een arts moet handelen die hem bekwaam heeft verklaard voor het uitvoeren van die medische handeling. (**zie bijlage 4**)

Binnen organisaties in de gezondheidszorg is het gebruikelijk dat een arts, of een door hem aangewezen en geïnstrueerde vertegenwoordiger, een bekwaamheidsverklaring afgeeft met het oog op eventuele aansprakelijkheden.

Heeft een leraar geen bekwaamheidsverklaring dan kan hij bij onoordeelkundig handelen aangesproken worden voor de aangerichte schade. Het schoolbestuur is echter weer verantwoordelijk voor datgene wat de leraar doet. Kan een schoolbestuur een bekwaamheidsverklaring van een arts overleggen, dan kan niet bij voorbaat worden aangenomen dat de schoolleiding onzorgvuldig heeft gehandeld.

Een schoolbestuur dat niet kan bewijzen dat een leraar voor een bepaalde handeling bekwaam is, raden wij aan de medische handelingen niet te laten uitvoeren. Een leraar die wel een bekwaamheidsverklaring heeft, maar zich niet bekwaam acht - bijvoorbeeld omdat hij deze handeling al een hele tijd niet heeft verricht - zal deze handeling eveneens niet mogen uitvoeren. Een leraar die onbekwaam en/of zonder opdracht van een arts deze handelingen verricht is niet alleen civielrechtelijk aansprakelijk (betalen van schadevergoeding), maar ook strafrechtelijk (mishandeling). Het schoolbestuur kan op zijn beurt als werkgever eveneens civiel- en strafrechtelijk aansprakelijk gesteld worden.

Om zeker te zijn dat de civielrechtelijke aansprakelijkheid gedekt is, is het raadzaam om, voordat er wordt overgegaan tot medisch handelen, contact op te nemen met de verzekeraar van de school. Het kan zijn dat bij de beroepsaansprakelijkheid de risico's die zijn verbonden aan deze medische handelingen niet zijn meeverzekerd. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, omdat wanneer de verzekeraar van een en ander op de hoogte wordt gesteld hij deze risico's kan meeverzekeren, eventueel tegen een hogere premie en onder bepaalde voorwaarden (bijvoorbeeld een bekwaamheidsverklaring).

Mocht zich onverhoopt ten gevolge van een medische handeling een calamiteit voordoen stel u dan direct in verbinding met de huisarts en/of specialist van het kind. Bel bij een ernstige situatie

direct het landelijke alarmnummer 112. Zorg ervoor dat u alle relevante gegevens van het kind bij de hand heeft, zoals: naam, geboortedatum, adres, huisarts en specialist van het kind. Geef verder door naar aanleiding van welke handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan en welke verschijnselen bij het kind waarneembaar zijn.

Bijlage 1: Het kind wordt ziek op school

Verklaring Toestemming tot handelwijze voor als het kind ziek wordt op school

(Eventueel te gebruiken als bijlage bij het inschrijfformulier van de school)
Het kan voorkomen dat uw kind gezond naar school gaat en tijdens de schooluren ziek wordt, zich verwondt, door een insect wordt geprikt of iets dergelijks. In zo'n geval zal de school altijd contact opnemen met de ouders, verzorgers of met een andere, door hen aangewezen, persoon. Een enkele keer komt het voor dat deze personen niet te bereiken zijn. Als deze situatie zich voordoet dan zal de leraar een zorgvuldige afweging maken of uw kind gebaat is met een 'eenvoudige' pijnstiller of dat een arts geconsulteerd moet worden.
Als u met bovenstaande akkoord bent, wilt u dan dit formulier invullen.

Ondergetekende gaat akkoord met bovengenoemde handelwijze ten behoeve van:

naam leerling :
……
geboortedatum :
……
ziekte en/of beperking :
……
adres :
……
postcode en plaats :
……
naam ouder(s)/verzorger(s):
……
telefoon thuis :
……
telefoon werk :
……
naam huisarts :
……
telefoon :
……
naam behandelend specialist:
……
telefoon :
……

Te waarschuwen persoon, indien ouder(s)/verzorger(s) niet te bereiken zijn:
naam :
……
telefoon thuis :
……
telefoon werk :
……

Ook volgende pagina invullen

Mijn kind is overgevoelig voor de volgende zaken:

• MEDICIJNEN:
Naam: ……

• ONTSMETTINGSMIDDELEN:
naam: ……

• SMEERSELTJES/ ZALFJES (tegen bijvoorbeeld insectenbeten):
naam: ……

• PLEISTERS:
naam: ……

• OVERIG:
naam: ……

Ruimte voor zaken die hierboven niet genoemd zijn:
……
……
……

Wilt u eventuele veranderingen zo spoedig mogelijk doorgeven aan de directie van de school?
Het is zeer belangrijk dat deze gegevens actueel zijn.

Ondergetekende:

naam :
……

ouder/verzorger:
……

plaats :
……

datum :
……

Handtekening :

Bijlage 2: Het verstrekken van medicijnen op verzoek.

Verklaring Toestemming tot het verstrekken van medicijnen op verzoek

Ondergetekende geeft toestemming voor het toedienen van de hieronder omschreven medicatie aan:

naam leerling :
……
geboortedatum :
……
adres :
……
postcode en plaats :
……

naam ouder(s)/verzorger(s):
……
telefoon thuis :
……
telefoon werk :
……

naam huisarts :
……
telefoon :
……
naam specialist :
……
telefoon :
……

De medicijnen zijn nodig voor onderstaande ziekte/ aandoening:
……
……
……

Naam van het medicijn:
……

Medicijn dient dagelijks te worden toegediend op onderstaande tijden:
……uur
……uur
……uur
……uur

Medicijn(en) mogen alleen worden toegediend in de volgende situatie(s):
……
……

Dosering van het medicijn:
……

Wijze van toediening:
……

Wijze van bewaren:
……

Twee keer per jaar controle op vervaldatum door :
…… (naam)
functie : ……

Ondergetekende, ouder/verzorger van genoemde leerling, geeft hiermee aan de school c.q. de hieronder genoemde leerkracht die daarvoor een medicijninstructie heeft gehad, toestemming voor het toedienen van de bovengenoemde medicijnen:

naam :
……
ouder/verzorger :
……
plaats :
……
datum :
……
Handtekening :

MEDICIJNINSTRUCTIE

Er is instructie gegeven over het toedienen van de medicijnen op:

…… (datum)

DOOR
Naam: ……
Functie : ……
Instelling: ……

AAN
Naam : ……
Functie : ……
Van : …… (naam school en plaats)

Bijlage 3: Uitvoeren van medische handelingen

Verklaring Toestemming tot het uitvoeren van voorbehouden en risicovolle (medische) handelingen

Ondergetekende geeft toestemming voor uitvoering van de zogenoemde medische handeling op school bij:

naam leerling :
……
geboortedatum :
……
adres :
……
postcode en plaats :
……

aam ouder(s)/verzorger(s):
……
telefoon thuis :
……
telefoon werk :
……

naam huisarts:
……
telefoon: ……
naam specialist:
……
telefoon: ……

naam medisch contactpersoon:
……
telefoon: ……

Beschrijving van de ziekte/aandoening waarvoor de medische handeling op school bij de leerling
nodig is:
……
……
……

Omschrijving van de uit te voeren medische handeling:
……
……
……

De medische handeling moet dagelijks worden uitgevoerd op onderstaande tijden:

……uur
……uur
……uur
……uur

De medische handeling mag alleen worden uitgevoerd in de hieronder nader omschreven situatie:
……
……

Manier waarop de medische handeling moet worden uitgevoerd:
……
……

Eventuele extra opmerkingen:
……
……

Bekwaamheidsverklaring aanwezig ja/nee

INSTRUCTIE MEDISCH HANDELEN

Instructie gegeven over de juiste uitvoering van de medische handeling + controle op:

…… (datum)
DOOR:
Naam: ……
Functie: ……
Instelling: ……

AAN:
Naam: ……
Functie: ……
Van: …… (naam school en plaats)

Ondergetekende:

naam : ……
ouder/verzorger van:……
plaats : ……
datum : ……

Handtekening:

Bijlage 4: Bekwaamheidsverklaring

Bekwaamheidsverklaring bij het uitvoeren van voorbehouden en risicovolle (medische) handelingen

Bekwaamheidsverklaring bij het uitvoeren van medische handelingen

Ondergetekende, bevoegd tot het uitvoeren van de hieronder beschreven handeling
……
……
……
……

verklaart dat,

naam werknemer : ……
functie : ……
werkzaam aan/bij : ……

na instructie door ondergetekende, in staat is bovengenoemde handeling bekwaam uit te voeren.

De handeling moet worden uitgevoerd ten behoeve van:

naam leerling : ……
geboortedatum : ……

Het uitvoeren van bovengenoemde handeling is voor de leerling noodzakelijk wegens:
……
……
……
De hierboven beschreven handeling mag alleen worden uitgevoerd op de tijdstippen waarop de leerling op school aanwezig is.

De hierboven beschreven handeling moet worden uitgevoerd gedurende de periode:
……
……

Ondergetekende:
Naam :
……
Functie :
……
werkzaam aan/bij :
……
plaats :
……
datum :
……
Handtekening :

Bijlage 5: Hoe te handelen bij calamiteiten

In geval van opname, geef door naar welk ziekenhuis het kind is gegaan.

Indien zich calamiteiten voordoen ten gevolge van het toedienen van medicijnen of het uitvoeren van een medische handeling bij een kind.

- het toedienen van medicijnen aan een kind
- het uitvoeren van een medische handeling

✓ Laat het kind niet alleen. Probeer rustig te blijven.
Observeer het kind goed en probeer het gerust te stellen

✓ Waarschuw een volwassene voor bijstand, of laat één van de kinderen een volwassene ophalen waarbij u duidelijk instrueert wat het kind tegen de volwassene moet zeggen.

✓ Bel direct de huisarts en/of de specialist van het kind.

✓ Bel bij een ernstige situatie direct het landelijke alarmnummer 112.

✓ Geef door naar aanleiding van welk medicijn of 'medische' handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan en eventueel welke fout is gemaakt.

✓ Zorg ervoor dat u alle relevante gegevens van het kind bij de hand hebt, of laat ze direct door iemand opzoeken, zoals:

- Naam van het kind
- Geboortedatum
- Adres
- Telefoonnummer van ouders en/of andere, door de ouders aangewezen, persoon
- Naam + telefoonnummer van huisarts/specialist
- Ziektebeeld waarvoor medicijnen of medische handeling nodig zijn.

✓ Bel de ouders (bij geen gehoor een andere, door de ouders aangewezen persoon):

- Leg duidelijk uit wat er gebeurd is.
- Vertel, indien bekend, wat de arts heeft gedaan/gezegd.
- Ingeval van opname, geef doornaar welk ziekenhuis het kind is gegaan

Bijlage 6: Hoe te handelen bij tandletsel

Wat te doen bij tandletsel. In bijna alle gevallen is het wenselijk meteen de tandarts te bellen.

Het is raadzaam ouders hierover te informeren en de afspraak te maken dat in geval van tandletsel de school direct de tandarts gaat vragen om advies hoe te handelen.

De hele tand is er uitgeslagen:

- **Blijvende tand**: als de tand is gevonden, deze in melk of in de mond bewaren.
  Meteen de tandarts bellen zijn advies opvolgen (direct naar de praktijk komen)

- **Melktand:** als de tand niet is gevonden meteen tandarts bellen en advies opvolgen (dezelfde dag komen) Is de melktand wel gevonden, overleggen met de tandarts wat te doen.

- **Verplaatste tand:** meteen tandarts bellen en advies opvolgen (z.s.m. dezelfde dag komen).

- **Stuk van de tand gebroken:** meteen tandarts bellen en advies opvolgen (dezelfde dag naar de tandarts).